

POSTANOWIENIE

Dnia 29 października 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa E. R.

przeciwko Z. K.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 29 października 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 6 grudnia 2019 r., sygn. akt II Ca (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację pozwanej Z. K. od wyroku Sądu Rejonowego w O. z dnia 6 grudnia 2018 r. uwzględniającego powództwo E. R. o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym przez nakazanie wpisania w dziale II księgi wieczystej nr (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w O. dla nieruchomości położonej w O. (działek nr [...]6, [...]4, [...]0,[...]3, [...]1), w miejsce J. R., jako współwłaścicieli po ½ części E. R. i Z. K.

Wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony skargą kasacyjną przez pozwaną. Wniosła ona o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z

występowaniem w sprawie dwóch istotnych zagadnień prawnych oraz nieważnością postępowania i wywołaną nią oczywistą zasadnością skargi.

Po pierwsze, zdaniem skarżącej, konieczne jest wyjaśnienie, czy umowa przekazania gospodarstwa rolnego zawarta na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz.140 – dalej jako: „ustawa z dnia 27 października 1977 r.”) oraz na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jedn. tekst: Dz.U. Nr 24, poz.133, ze zm. – dalej jako: „ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r.”) powinny być traktowane tak jak umowa darowizny w rozumieniu art. 33 pkt 2 k.r.o. i prowadzić do wejścia nabywanego gospodarstwa rolnego do majątku osobistego następcy (małżonka).

Po drugie, skarżąca wskazała także na potrzebę wyjaśnienia, czy oddalenie powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym z powodu zakazu orzekania ponad żądanie, oznacza brak rozpoznania sprawy i jej „osądzenia”, a tym samym czy wyłącza stan powagi rzeczy osądzonej przy ponownym wytoczeniu pozwu o uzgodnienie treści tej samej księgi.

Zdaniem skarżącej skarga jest także oczywiście uzasadniona z uwagi na naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 379 pkt 3 w związku z art. 386 § 3 i 385 k.p.c. oraz art. 366 w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez oddalenie apelacji, w sytuacji gdy zaistniały w sprawie stan powagi rzeczy osądzonej powinien skutkować odrzuceniem pozwu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej

doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Nie zasługuje na uwzględnienie najdalej idący zarzut nieważności postępowania z uwagi na orzekanie w sprawie, która została już prawomocnie osądzona. Przyczyną częściowego oddalenia powództwa w sprawie I C (...) Sądu Rejonowego w O. nie było stwierdzenie, że jest ono bezzasadne w świetle prawa materialnego, a działki nim objęte nie weszły w skład majątku wspólnego J. R. i E. R. lecz niemożność jego uwzględnienia w zgłoszonej formule, z uwzględnieniem związania sądu w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym zgłoszonym żądaniem (k. 84 -85). Powództwo w tym zakresie zostało zatem oddalone z przyczyn formalnych, co nie stało na przeszkodzie ponownemu wytoczeniu powództwa z odmiennie sformułowanym żądaniem, co do którego w poprzednim procesie sąd nie orzekał.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia

11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz.151, z dnia 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10, niepubl., z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, niepubl., z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, niepubl., i z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, niepubl.) Nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 976/14, niepubl.).

Żadna z dwóch kwestii sformułowanych w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia tej przesłanki.

Po pierwsze, umowa przekazania gospodarstwa rolnego pomiędzy M. i E. małżonkami R. i J. R. została zawarta 6 listopada 1980 r. na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. Ocena czy przedmiot przekazania staje się przedmiotem majątku osobistego, czy też wchodzi do majątku wspólnego obojga małżonków ustala się na podstawie przepisów tej ustawy (por. art. 119 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jedn. tekst: Dz.U. z 1998 r., nr 7, poz.25, ze zm. – dalej jako „ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r.”). Nie pozostaje zatem w związku z rozstrzygnięciem sprawy badanie charakteru prawnego umowy przekazania gospodarstwa rolnego w trybie ustawy z dnia 14 grudnia 1982r. i analizowanie rozbieżności w orzecznictwie dotyczących skutków prawnych umów zawartych w tym reżimie prawnym. Nie jest rzeczą Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym rozstrzyganie zagadnień o charakterze teoretycznym.

Rozbieżności w orzecznictwie związane z kwalifikacją umowy przekazania gospodarstwa rolnego na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. zostały rozstrzygnięte uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2005 r., III CZP 59/05 (OSNC 2006, nr 5, poz. 79). Przyjęto w niej, że gospodarstwo rolne, przekazane na podstawie tej ustawy, następcy pozostającemu w ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej, należy do majątku wspólnego. Takie też stanowisko dominowało w orzecznictwie Sądu Najwyższego przed podjęciem uchwały, a odosobnione stanowisko przeciwne nie znalazło kontynuacji

w późniejszym orzecznictwie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 1999 r., III CKN 269/98, niepubl. oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 1989 r., III CZP 93/89). Nie istnieje zatem potrzeba ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Skarżąca powołując się na rozbieżne wypowiedzi Sądu Najwyższego dotyczące kwalifikacji prawnej umów przekazania gospodarstwa rolnego po wydaniu uchwały z dnia 25 listopada 2005 r. (III CZP 59/05), nie dostrzega, że wynikają one z różnych reżimów prawnych w których umowy te były zawierane, a przytaczane przez nią orzeczenia dotyczą umów zawieranych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2009 r., II CSK 450/08, niepubl. oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2008 r., II CSK 647/07, niepubl., z dnia 24 listopada 2010r., II CSK 274/10, niepubl., i z dnia 2 grudnia 2011 r., III CSK 63/11, niepubl.). Z kolei wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 lutego 2012 r., (I OSK 288/11) nie odnosi się wprost do analizowanego zagadnienia, dotyczył bowiem problemu przesłanek stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej.

Stanowiska Sądu Najwyższego wyrażanego na tle umów zawieranych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982r., ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. oraz ustawy z dnia 26 kwietnia 2001 r. o rentach strukturalnych w rolnictwie (Dz.U. Nr 52, poz. 539, ze zm.) nie można w żadnym wypadku odnosić do umowy przekazania gospodarstwa rolnego dokonanego – tak jak to miało miejsce w okolicznościach sprawy – na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r.

Po drugie, sposób oceny, czy roszczenie dochodzone po innym, zakończonym prawomocnie, postępowaniu jest objęte powagą rzeczy osądzonej, wymaga zawsze odniesienia się do konkretnych okoliczności sprawy – w tym przede wszystkim do faktycznej i prawnej podstawy roszczeń dochodzonych w uprzednio i obecnie prowadzonym postępowaniu oraz do argumentacji w uzasadnieniu orzeczenia, które zakończyło wcześniejsze postępowanie. Oczywistym jest przy tym, że prawomocne oddalenie powództwa w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym z uwagi na związanie sądu żądaniem pozwu, nie stoi na przeszkodzie orzekaniu co do

niezgłoszonego uprzednio żądania w ponownym procesie (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2008 r., III CZP 76/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz.113 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., V CSK 467/17, Nieruchomości 2019, nr 10, s. 24 i z dnia 21marca 2001r., III CKN 1214/98, OSNC 2001, nr 11, poz.165)

Z powagi rzeczy osądzonej korzysta sentencja wyroku, atrybutu tego pozbawione jest natomiast uzasadnienie. Motywy rozstrzygnięcia mogą być jednak przydatne dla określenia granic powagi rzeczy osądzonej, co ma szczególne znaczenie zwłaszcza wtedy, gdy powództwo zostało w całości lub w części oddalone. Powaga rzeczy osądzonej ze swojej istoty rozciąga się zatem na treść orzeczenia, które uwzględnia określone roszczenie lub odmawia mu zasadności. Treść uzasadnienia pełni z tego punktu widzenia jedynie funkcję pomocniczą, pozwalając zidentyfikować roszczenie, a tym samym określić granice powagi rzeczy osądzonej (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2004 r., ICK 517/03, niepubl., z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC – ZD 2008, nr A, poz.20, z dnia 17 maja 2012 r., I CSK 494/11, niepubl., z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14, niepubl. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 414/09, niepubl.).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800, ze zm.).